

# DICTIONNAIRE FRANCAIS-MAFA

Yves LE BLÉIS

© Yves Le Bléis 2026

<http://dayimafa.net/>

(évolutif en ligne - tous droits réservés - reproduction interdite)

version du 29-09-2026

## V

### VACARME

**ńhezlewe** (*tumulte*)

- » le vacarme de la vie me fait l'effet d'un éclair • **ńhezlewu ńnjíy ára yim zígíló tə və gə sa** [1985 **ńhezlewu ńndzíy ára yim zhígíló tə və gə sa**]

### VACCINATION

**ńcehe** (*débroussaillage*)

- » La vaccination faite par le docteur • **ńcehə ndu mājáf** [1985 **ńcehə ndu mādzáf**]

### VACHE

**mámə zle** (*litt. "mère de bœuf", cf. māmá (mère)*)

*vieille vache*

**gambaya**

### VACILLEMENT

**gagat**

- » Crac ! Crac ! Crac ! Cet arbre commence à vaciller • **Hírc ! Hírc ! Hírc ! Á wuf sa a n gáw gagat**

### VAGABOND

**ńsawalétəhəd** [1985 **ńsawalə-tə-həd**]

- » "C'est Vijgi ce vagabond qui a mangé notre boule de mil" • **"Vizgiy ńsawalétəhəd sá á ńndáw mávər ngá"** [1985 **"Vizhgiy ńsawalə-tə-həd sá á ń ndáw mávər ngá"**]

### VAGUE (FAIRE DES - À LA SURFACE D'UN LIQUIDE)

**cawasl-, cewesle, cawasla** [1985 **tsawasl-, cewesle, tsawasla**] (*remuer*)

- » La bière de mil fait des vagues dans la calebasse • **zúm á ceweslə tə kwokwáy**

### VAILLANT

**míydálá**

**ńmburmbúróm** [1985 **ńmbur-mbúróm**]

- » Cet homme reste vaillant • **ńmburmbúrúm á ndu wuna** [1985 **ńmbur-mbúrúm á ndu wuna**]

### VAIN (EN -)

**ndórh ndórha'a** [1985 ndóróh–ndóróhha'a]

» Je cherchais en vain • **Í gúvéle ndórh ndórha'a** [1985 Í gúvéle ndóróh–ndóróhha'a]

## VALEUREUX

**gwejerə ndomaja** [1985 gwejerə ndomadza] (litt. “ver sp. d’être humain”), cf. **gwejere** (courageux)

## VALLÉE

**láḃáy**

**zlórdiy ja** [1985 zlórdiy dza] (litt. “espace ombragé de montagne”), cf. **zlórdáy**

## VALOIR (SE FAIRE -)

**jígír–, jígíré, jégúré** (entasser), compl. **va** (“corps”)

## VANNER

**páv–, pévé, póvá**

## SE VANTER

**cah–, cehe, cohwa** (scarifier) [1985 tsah–, cehe, tsohwa], compl. **wáy** (“boniment”)

**jígír–, jígíré, jégúré** (entasser), compl. **va** (“corps”)

**páh–, péhé, póhwá** (extraire une fibre de son écorce), compl. **wáy** (“vantardise”)

## VARAN AQUATIQUE

**zúwél** [1985 zhúwél]

## VARICELLE

**dógwala**

## VARIÉTÉ

**géḏ** (tête)

» Ca fait six variétés de médicament ; le septième est le “médicament de graisse” • **gid májəf sə ḏokw mokwa ;**  
**ńcárəḏ ná á májəf mbéza** [1985 gid mádzəf sə ḏokw mokwa ; ńtsárəḏ ná á mádzəf mbéza]

*variété de petite taille, pour des animaux ou des plantes*

**kwezeza** [1985 kwezhezha]

» Arachide à une seule graine / race de chèvres naines • **kwezeza vanda / kwezeza ḃókw** [1985 kwezhezha vanda / kwezhezha ḃókw]

## VARIOLE

**gidiber**

## VASE

**dúróḃ**

» Et il passe par le marigot vaseux • **a n tazə vá wayim dúróḃ**

**ńgḏádáḃáḃá**

## VASTE

**pandəka'a, pandəkpandəka'a** [1985 pandəka'a, pandək–pandəkka'a]

## VAURIEN

**aambalay**

» Vaurien de forgeron. Toi, sale forgeron, je te tue ! • **ngwazla aambalay. Kə ngwazla aambaliy í kəḏka !** [1985 ngwazla aambalay. Kə ngwazla aambaliy í kəḏka !]

**fáláy** (fainéant)

**ziy vúlós** (litt. “déchet de ?”), cf. **zay** (excrément)

» Tu es un vaurien • **kó ziy vúlús aambalay**

## VEAU

**kərə zle** (“fils de boeuf”), cf. **kórá**

veau sans corne

**ḍugwa**

## VEILLE DE LA FÊTE DE LA RÉCOLTE

**mokwal**

## VEILLÉE

**gába**

## VEILLER SUR

cf. surveiller

## VELOUTÉ

**róḍóḍa'a, róḍóḍóḍóḍa'a**

» Il fond dans la bouche • **á dé á húḍ róḍóḍóḍóḍa'a**

## VELU

**dogurvungwvungwa'a** [1985 dogurvungw-vungwa'a]

**tóbójúmjúma'a** [1985 tóbódzúm-dzúmma'a]

» le front de la chèvre est velu • **mədiy ḍókw tóbójúmjúma'a** [1985 mədiy ḍókw tóbódzúm-dzúmma'a]

## VENDRE

**pər-, píré, púrá**

## VENDREDI

**zləma** (ajout FH)

## SE Venger

**caf-, cefe, cofa** (tresser) [1985 tsaf-, cefe, tsofa], compl. **va** (“corps”)

» Je me venge • **í cefə vá**

## VENIR

**sk-, ske** [1985 shik-, shike]

faire venir, importer

**hínkáḍá** (avec suff. de rappr.), cf. **hín-, híné, hwíné** (commencer)

» ces arachides autrefois, nous les avons importées de chez les Mafa • **vanda sátá ághala bə ḍókw, ngá hínkáḍíy tə Máfá**

venir de (être originaire de)

**kəzlá, kəzláy, kəzláw** (partager), compl. **géd** (“tête”)

» Si on appelle quelqu'un Goura dans tel ou tel quartier, c'est qu'il est originaire de Mokwala • **ámán ndá gadə Guré tə wúḍəm tə wúḍəm sá, á kəzláw gíd tə Mokwala**

venir de (être produit par)

**takáḍá** (avec suff. de rappr.), cf. **tá, táy, táw** (mettre)

» Ca vient bien de toi ! C'est toi qui en a eu l'idée ! • **á taká bə tə ka**

## VENT

**kwazlar**

## VENTE

**ńsúme** [1985 ńshúme]

## VENTRE

**hwáď, húď***ventre plat***zévete** [1985 zhévete]*rentrer le ventre***háv-, hévé, hwává**

## VENTRIPOTENT

**kúzlumcokuhwkuhwa'a, kuzlumcoruhwruhwa'a** [1985 kúzlumtsokuhw-kuhwa'a, kuzlumtsoruhw-ruhwa'a] (*bedonnant*)**zluwtálónglónnga'a, zluwtélinglínge'e** [1985 zluwtálóng-lónnga'a, zluwtéling-línge'e]» Il est ventripotent • **hud' ná zluwtálónglónnga'a** [1985 hud' ná zluwtálóng-lónnga'a]**zómbólúhwa'a, zómbólúhwluhwa'a** [1985 zómbólúhwa'a, zómbólúhw-lúhhwa'a]

## VENU

*premier venu***ńyawyaw** [1985 ńyaw-yaw] (*avec préf. nom.*), cf. **yaw, yawyaw** (*vite*) [1985 yaw, yaw-yaw]» le premier venu • **ńyawyaw á ńhíy yawyaw** [1985 ńyaw-yaw á ńhíy yaw-yaw]*nouveau venu***mbúrókw** (*étranger*)

## VÉNUŠ

**mavar**

## VEPRIS HETEROPHYLLA

**ńvokwavrám** [1985 ńvokwavrám]**vóráď** (*ajout FH*)

## VER

**tíze** [1985 tízhe] (*ver de Guinée*)*petits vers intestinaux***ńcocbáy, ńcokwacbáy** [1985 ńtsotsúbáy, ńtsokwatsébáy]*ver du bois***ńhurcacam** [1985 ńhurtsatsam]*ver sp.***gwejere****ńbóóúhwáy****ńzérnaway**

## VERDIR

**ďá, ďáy, ďáw**» Les plants d'arachides verdissent / Les plants d'arachides sont verts • **vandá á ďáy / vanda n ďá'á**

## VÉRIFIER

**war-, were, wara** (voir), compl. **cívéd'** ("chemin")

» tu peux le vérifier par toi-même • **ká sláha níweré cívide'** aá riy ngayá

*vérifier un propos*

**dagal-, degele, dogwala** (trier des graines)

» Vérifie son propos (-là) avant d'y répondre • **dogwaló cavəl nónga sáté mbéla gamagá á ka mbəđíy ápa** [1985 dogwaló tsavəl nónga sáté mbéla gamagá á ka mbəđíy ápa]

## VERMOULU

**ńguzlóngwár**

» Le plafond de ton grenier est vermoulu • **gejik ngayí ńguzlóngúr aa gid' na**

## VERNI

**ngərzluwa'a, ngərzluwzluwa'a, ngirzluwe'e, ngirzluwzluwe'e** [1985 ngərzluwa'a, ngərzluw-zluwwa'a, ngirzluwe'e, ngirzluw-zluwwe'e] (*brillant*)

## VERNONIA AMBIGUA

**mokwáfá**

## VERNONIA AMPLA

**tábə wándáv** (litt. "tabac de lapin"), cf. **tába** (*tabac*)

## VERNONIA COLORATA

**ńđuwek**

## VERNONIA NIGRITIANA

**májəf zluwéd'** [1985 **mádzəf zluwéd'**] (litt. "médicament de convulsions"), cf. **májáf** (*médicament*) [1985 **mádzáf**]

## VERNONIA PERROTTETII

**gwəgúlə wándáv** (litt. "pieu de lapin"), cf. **gwəgúlé** (*piquet*)

**gwogúmiy dák** (litt. "coton de campagne"), cf. **gwogúmáy** (*coton*)

## VERNONIA POSKEANA

**zələ Baw** [1985 **zhələ Baw**]

## VERNONIA SP.

**betébét**

## VERNONIA TENEREANA

**ngwazlə ńđuwek** (litt. "faux Vernonia colorata"), cf. **ngwazla** (*forgeron*)

## VERRUE

**ńfórzák**

## VERS

**aamá**

» Je vais vers Ldamtsay • **í de aamá Zlamcay** [1985 **í de aamá Zlamtsay**]

**ává**

» Tourne-toi vers moi • **ngwadkayí má ává yé** [1985 **ngwadəkayí má ává yé**]

**aa ńdénɡə** (litt. "sur la direction de"), cf. **dénɡə'e** (*droit*)

» et ils coururent vers les gens réunis • **á ta háw aa ńdénɡə ndomajá mbicé'é** [1985 **á ta háw aa ńdénɡə ndomadzá**]

## VERSE (À -)

**báslbáslbásla'a, bésibésibésle'e** [1985 básl-básl-básla'a, bésibésibésle'e]

» il pleut à verse • **yim á gíy báslbáslbásla'a** [1985 yim á gíy básl-básl-básla'a]

**wáslásláslásl** (avec red. mult), cf. **wásl-, wéslé, wáslá**

» Il pleut à verse dehors • **yim wásláslásláslásl á gíy tə wuda**

## VERSER

**bad-, bede, boda**

» tu verses ton eau chaude dessus simplement • **badkánó yim ngayí ndúfá' á gíd méne** [1985 badəkánó yim ngayí ndúfá' á gíd méne]

**buw-, buwe, buwa**

**bac-, bece, boca** [1985 bats-, bece, bōtsa] (arroser)

» Il verse de l'eau sur le potopoto • **á becó yim aa wújed'**

**cərasl-, ciresle, curosla** [1985 tsərasl-, ciresle, tsurosla] (bénir)

» Et il verse une goutte de lait par terre comme ça • **a n gakádíy wá áhəd cərasl kátá** [1985 a n gakádíy wá á həd tsərasl kátá]

**njénjír-, njénjíré, njóenjúr** (se renseigner)

» Je lui ai versé un filet d'eau sur les mains • **i njénjírənə yim aa ráy**

**sut-, sūte, suta** [1985 sut-, shute, suta]

» Je verse du mil dans un sac • **í sūtdó daw á zlele** [1985 í shutədó daw á zlele]

**zərt-, zirté, zúrtá** [1985 zərt-, zhirté, zúrtá]

» Je verse de la sauce • **í zirtó lák** [1985 í zhirtó lák]

**zuv-, zūve, zuva** [1985 zuv-, zhūve, zuva]

» Je verse du mil dans le grenier • **í zūvó daw á wáv** [1985 í zhuvó daw á wáv]

**cawasld-, ceweslde, cawaslda** [1985 tsawasld-, ceweslde, tsawaslda], cf. **cawasl-, cewesle, cawasla** (remuer) [1985 tsawasl-, cewesle, tsawasla]

## VERT

**gútgúta'a** [1985 gút-gútt'a] (vert tendre)

**ndíya'a, ndíydiya'a** [1985 ndíya'a, ndíy-diyya'a] (frais)

» et il va la ranger dans un arbre vert entouré d'eau • **a n dá haydá á wúf ndíya tə yam** [1985 a n dá haydá á wúf ndíya tə yam]

**ńváváh**

**ńázáák** [1985 ńázáák]

**wéríbécéce'e** [1985 wéríbéc-bécce'e] (vert tendre)

» La feuille de Cassia est vert tendre • **bázlávó wéríbécéce'e** [1985 bázlávó wéríbéc-bécce'e]

(figuré)

**ńmburbúróm** [1985 ńmbur-mbúróm] (vaillant)

» Cet homme reste vert • **ńmburbúróm á ndu wuna** [1985 ńmbur-mbúróm á ndu wuna]

## VERTICAL

pour une flamme

**léléle'e** (ascendant)

## VÉSICULE BILIAIRE

**medeter** (bile)

## VESSIE

**giy kuray** (litt. “case d'urine”), cf. **gáy, gíy, giy**

## VETEMENT

**maslaka** (habit)

vêtement qui couvre tout le corps

**sudukúvá** (boubou)

## VÉTUSTE (OBJET -)

**gwajaba** (ajout FH) [1985 gwadzaba]

## VEUVE

**ngwáz díygáy** [1985 ngwázə díygáy] (litt. “femme de maison abandonnée”), cf. **ngwáz** (femme)

veuve épousée par son beau-frère

**ngwáz mázáy** [1985 ngwázə mázáy] (femme)

## “VIA”

**aa** (par)» Elle (l'angine) atteint l'homme via le mil de la bière • **á gusó ndo aa daw zóm**

## VIANDE

**zlúwéd'**

morceau de viande

**burslay****ńndərɗay** (chair)**vérámə zlúwéd'**

viande crue

**ńnjaɓakə zluwed, zlúwúɗ ńnjaɓaka'a** [1985 ńndzaɓakə zluwed, zlúwúɗ ńndzaɓaka'a]

viande faisandée

**ńgazlgazla** [1985 ńgazl–gazla]

viande séchée

**fəloəkwem**

## VICOA LEPTOCLADA

**veviz dák** [1985 vevizh dák] (litt. “bonnet rouge de campagne”), cf. **vevez** (bonnet rouge) [1985 vevezh]

## VIDE (A)

**kwetetekteke'e** [1985 kwetetek–tekke'e] (vidé)» elle (la marmite) est là, vide, il n'y a rien dedans • **á njáw aa ńkwetetekteke' aá skwa' á təpə ɓay** [1985 á ndzáw aa ńkwetetek–tekke' aá sukwa' á təpə ɓay]

## “VIDE SANITAIRE” (ENTRE LE SOL ET LA BASE DU GRENIER)

**səkwétév** [1985 shəkwétév]

## VIDER

**cih-, cihe, cūhwe** (*verser*)

» Je vide l'eau de laalebasse • **í cihó yím áwúdatə kwakwaya'a** [1985 í cihó yím áwúda tə kwakwaya'a]

**sláv-, slívé, slúvá** (*gauler*)

» Je vide la mare • **í slívó yam**

**sosur-, soeshure, sosura** [1985 sosur-, shoeshure, sosura]

**totukw-, toetukwe, totukwa** (*retourner*)

» Je vide la poche • **í toetukú gwezem** [1985 í toetukú gwezhem]

*geste, mouvement de vider*

**kuw**

## SE VIDER DE SES FORCES

**sur-, sure, sura** [1985 sur-, shure, sura]

## VIE

**ínjáy** [1985 ínndzáy]

**ínsefe** [1985 ínshefe] (*souffle*)

» Ce serait bien qu'on ne le laisse pas en vie • **ámá ámán á nda jékenó ínsefə ɓa** [1985 ámbá ámán á nda jékenó ínshəfə ɓa]

**géd** (*tête*)

» Il gagne sa vie • **á ngécó gid' na**

*être en vie*

**zé, ze, zí, zá, za** [1985 zhé, zhe, zhí, zá, za] (*être*)

» Ma mère est en vie • **mámə gá á zé** [1985 mámə gá á zhé]

» Il est en vie • **ná zé** [1985 ná zhé]

## VIEILLARD

**ńguzlóngur ndomajá** [1985 ńguzlóngur ndomadzá] (*litt. "le vermoulu d'homme"*), cf. **ńguzlóngwár** (*vermoulu*)

» Je ne suis plus qu'un vieillard maintenant • **yí ńguzlóngur ndomajá áńy méne** [1985 yí ńguzlóngur ndomadzá áńy méne]

*vieillard qui ne peut plus marcher*

**ńpáslátorokw** [1985 ńpáslá-torokw]

## VIEILLE FEMME

**modóngwáz**

## VIEILLERIE

**gwajaba** (*ajout FH*) [1985 gwadzaba]

## VIEILLESSE

**ńhéle**

## VIEILLIR

**hál-, hélé, hwálá**

» Ta maison a beaucoup vieilli • **giy ngayí n hálá kumba**

» Je vieillis • **í hélé**

## VIEUX

**húrnjife'e, húrnjínjife'e** [1985 húrnjife'e, húrnjíf-njíf'e] (*très vieux*)

» Il a beaucoup vieilli • **n hálá húrnjífñjíf'e** [1985 n hálá húrnjíf-ñjíf'e]

**ímava'a, ímavmava'a** [1985 ímava'a, ímav-mavva'a] (ancien)

» Je vais dans la vieille maison • **í dé á gíy ímava'a**

## VIGNA

*Vigna reticulata* sp.

**đíya zúwél** [1985 đíya zhúwél] (litt. “haricot de varan aquatique”), cf. **đíyá**

**zəḃək zúwél** [1985 zəḃək zhúwél] (litt. “feuille de harciots de varan aquatique”), cf. **zəḃák**

*Vigna unguiculata* sp.

**gurzéméd** [1985 gurzhéméd]

**metec**

**mogwadađ**

**đíya bókw** (litt. “haricot de chèvre”), cf. **đíyá**

**đíyá níkwíđkwíde'e** [1985 đíyá níkwíđ-kwíde'e] (litt. “haricot blanc immaculé”)

## VILLAGE

**kwókwár** (pays)

**mædæde** (muret)

**sínék** [1985 shínék] (village natal)

**wúdam**

## VILLE

**barkay** [1985 barəkay] (jugement)

## VIN

**zóm** (bière de mil)

vin moderne, d'importation

**zum barásá** (litt. “bière de brasserie”) (bière de mil)

vinaigre

**zúm índúwtángtáng'a** [1985 zúm índúwtáng-tánnga'a] (litt. “bière de mil acide”)

## VINGT

**kulkuló cew** [1985 kulə-kuló cew], cf. **kula**

vingtième.s (le.la.les -)

**íkkulkuló cewe'e** [1985 íkkulə-kuló cewe'e]

vingt et un / vingt-deux ...

**kulkuló cew aagíde stád / cew ...** [1985 kulə-kuló cew aagíde sótád / cew ...]

vingt et unième.s / vingt-deuxième.s (le.la.les -)

**íkkulkuló cew aagíde stáđ'a / cewe'e ...** [1985 íkkulə-kuló cew aagíde sótáđđ'a / cewe'e ...]

## VIOLENT

pour un vent

**dedede'e**

violent (être -)

**bazl-, bezle, bozla** (briser), compl. **va** (“corps”)

» les gens sont très violents envers lui • **ndomajá tá bazlanó vá á gíd kumba** [1985 ndomadzá tá bazlanó vá á gíd]

kumba]

#### VIPÈRE CORNUE

**ńtimes, times** [1985 ńtimesh, timesh]

#### VISAGE

**məday** (front)

#### VISER AVEC UNE ARME

**bar-, bere, bora**

#### VISIBLE

**njad'a'a, njadnjad'a'a** [1985 ndzad'a'a, ndzad-ndzad'a'a]

» La maison est visible • **gíy njad'a'a** [1985 gíy ndzad'a'a]

#### VISITER

**gúzl-, gúzlé, gúzlá**, compl. **á díy** ("à œil")

» Je rends visite au père • **í gúzláná á díy á bába**

» Je lui rends visite • **í gúzlé á diya'a**

#### VISQUEUX

**cábcába'a, cébcébe'e** [1985 tsáb-tsábba'a, céb-cébbe'e] (gluant)

» Le miel visqueux me colle aux doigts • **vongúm cábcába' aa riya ga** [1985 vongúm tsáb-tsábba' aa riya ga]

**ngéngébe'e, ngángába'a, ngéngébébe'e, ngángáábá'a** [1985 ngéngébbe'e, ngáb-ngább'a'a, ngéngébébe'e, ngáb-ngáábá'a]

» La pâte d'arachide est visqueuse • **vandá ńngaslá ngángába'a** [1985 vandá ńngaslá ngáb-ngább'a'a]

#### VITACEAE SP.

**zúgum kəda** (litt. "placenta de chien"), cf. **zúgwám** (placenta)

#### VITE

**yaw, yawyaw** [1985 yaw, yaw-yaw]

**sérítíktíke'e** [1985 shérítík-tíkke'e]

» L'enfant s'enfuit vite par peur du martinet • **kórá á híy sérítíktíke təriy menéwéd'** [1985 kórá á híy shérítík-tíkke təriy menéwéd']

**súwtétírtíre'e** [1985 shúwtétír-tírre'e] (à grande vitesse)

» Il s'enfuit à toute vitesse • **á híy súwtétírtíre'e** [1985 á híy shúwtétír-tírre'e]

au plus vite

**camcam** [1985 tsam-tsam]

#### VITEX DONIANA

**zkaɗ'** [1985 zəkad']

#### VIVANT

**aa dáy**, cf. **dáy, díy, diy** (œil)

» La culture mafa est vivante • **cəmə máfá á ze aa dáy** [1985 tsəmə máfá á zhe aa dáy]

#### VIVEMENT

**cácácácác** [1985 tsátsátsátsáts]

**gódáz, gódáz gódáz**

» les enfants s'asseoient vivement par terre pour manger • **wúdahíy gódáz gódáz gódáz té njə tá áhəd' á ta ndíya'a** [1985 wúdahíy gódáz gódáz gódáz té ndzə tá á həd' á ta ndíya'a]

## VIVRE

**njá, njáy, njáw** [1985 ndzá, ndzáy, ndzáw]

**zé, ze, zí, zá, za** [1985 zhé, zhe, zhí, zá, za] (*être*)

» Ma mère vit • **mámə gá á zé** [1985 mámə gá á zhé]

## VOCIFÉRER

**bobúr-, boebúré, bobúrá** (*gronder*)

## VOICI

**ágha** (*tiens !*) devant un nom lui-même suivi de **áná**

» “voici des fruits d'Annona, chef” • **“ágha gwonókúđ ána a báy”**

**áná, ánáy**

» Voici le chef qui arrive • **bíy áná á siké** [1985 bíy áná á shiké]

**ásátá**

» Voici la nourriture • **skwiý índíy ásátá** [1985 sukwiý índíy ásátá]

» En voici pour toi, ma “mboulom” (pot des ancêtres) • **ná ásátá á kə mbúlum ga**

**ánangasa**

**ángana, ánganay**

**ángasa**

## VOILÀ

**akéđé**

**ángata, ángatay**

» Voilà la femme • **ngwáz ángata**

**ásá, ásásá**

» Voilà ta mère qui arrive • **mámə ngayá ásá á siké** [1985 mámə ngayá ásá á shiké]

## VOILÉ (POUR LE SOLEIL)

**sáyaya'a**

» Le soleil voilé • **riy pác mán á paká sáyaya'a** [1985 riy páts mán á paká sáyaya'a]

## VOIR

**war-, were, wara**

**ngác-, ngécé, ngwácá** [1985 ngáts-, ngécé, ngwátsá] (*trouver*)

» Si tu la vois, (tu la reconnâtras) elle n'a qu'un pied • **ámán ká ngwácə bə sák stád'** [1985 ámán ká ngwátsə bə sák sətád']

*voir par surprise*

**rək-**

» Le Naïf est surpris de voir la chose et crie • **á Kwálamba a n rəkđá á skwiý sa a n cáw láláw** [1985 á Kwálamba a n rəkəđá á sukwiý sa a n tsáw láláw]

## SE VOIR

**síné** [1985 shíné] (*imperf., toujours intr.*), cf. **són-, síné, súná** (*savoir*) [1985 sòn-, shíné, súná]

» Ca se voit • **á síné** [1985 á shíné]

## VOISIN

**máslámagay**

**másláwda** [1985 másláwuda]

» Et il va le demander à ses voisins • **a n de aa njihéde tēriy másláwdahiy na** [1985 a n de aa njihéde tēriy másláwdahiy na]

**ndol, ndul ndol** [1985 ndol, ndul-ndol]

» des pays voisins • **wúdəm ngidéhíy ńndulndula'a** [1985 wúdəm ngidéhíy ńndul-ndulla'a]

## VOIX

**dáyá** (cou)

» La voix se brise • **dáyá á káyécé**

voix claire

**wásládáyá** [1985 wáslə-dáyá]

## VOLAGE

**lōngúré'e, lōngúrlōngúré'e** [1985 lōngúré'e, lōngúr-lōngúré'e]

## VOLER

**múcór-, múcóré, múcóré**

## VOLEUR

**múcór** [1985 mútsór]

## VOLONTÉ (À -)

**á dáy**, cf. **dáy, díy, díy** (œil)

» Celui qui aime avec beaucoup de sauce, il se sert à volonté • **ndú mán á mbáha aa lák tə díy ba, ngəsáná á dáy**

## VOLUBILE

**đókđóka'a, đíkđíke'e** [1985 đók-đókka'a, đík-đíkke'e] (poussiéreux)

» Il parle sans cesse • **á cý cavəl đókđóka'a** [1985 á tsíy tsavəl đók-đókka'a]

## VOLUTES (EN -)

**púlpúla'a** [1985 púl-púlla'a]

## VOMIR

**vínéh-, vínéhé, vúnóéhwe**

donner envie de vomir

**vínéhd-, vínéhde, vúnóéhde** [1985 vínéhəd-, vínéhəde, vúnóéhude]

## VOMISSEMENT

**ghwé**

## VOTRE (LE.LA.LES -)

**akekíné**

## VOTRE, VOS

**kíné**, cf. **kíné, kine, kinox**

» Votre bœuf s'enfuit • **zli kinox á háy ná**

» Où enterrez-vous vos morts ? • **kinox rədó ndiy kinox mán tá bazlə tá áamá ?** [1985 kinox rədó ndiy kinox mán tá bazlə tá áamá ?]

## VOULOIR

**wáy-, wáyá, wáyá** (aimer)

» ils font des choses que le chef ne veut pas • **tá gýy skwíy mán báy á wáyá ɓa** [1985 tá gýy súkwíy mán báy á wáyá ɓa]

» Ils ne veulent pas écouter sa parole • **tá wáyí ńkinox mə nə ɓa**

» “Quel message veux-tu me transmettre ?” • “Ká wáyí íngərdayí mə me ?” aa na

en vouloir à

**gá, gáy, gáw** (faire), compl. **aa** (“sur”)

» Tu m'en veux, est-ce que tu me l'avais demandé auparavant ? • **ká ga aa yí gunokwá, ka juhwađa amácó dé**  
? [1985 **ká ga aa yí gunokwá, ka dzuhwađa amátsó dé** ?]

vouloir (son bon -)

**íngárgáre na** [1985 **íngár-gárə na**] (litt. “l'image-image de lui”), cf. **gárá** (exactement comme)

» c'est le père seulement qui l'a fixé selon son bon vouloir • **sáy bába á nívaw aa íngárgáre na** [1985 **sáy bába á nívaw aa íngár-gárə na**]

VOUS

(pr. suj.)

**kíné**, cf. **kíné, kine, kínó**

» Où allez-vous ? • **kíné dé áma** ?

**kine**

» Avez-vous raccommodé votre habit ? • **kine njanjawa maslakə kínó dé** ? [1985 **kine ndzandzawa maslakə kínó dé** ?]

**kínó**

» Que vous concassiez du mil ! • **kínó da jomó daw** [1985 **kínó da dzomó daw**]

(p.o.d.) (le p.o.d. est suffixé directement au radical verbal)

**-kíné**

» Ils viennent vous chercher pour vous porter chez vous • **tá sá zúbkíné á ngwáy** [1985 **tá sá zúbəkíné á ngwáy**]

(p.o.i.) (le p.o.i. est relié au radical verbal par le référent objet)

**-akíné, -ekíné, -ákíné, -ékíné**

» Ils sont venus chercher du mil pour vous le porter à la maison • **ta sá zúbakinə daw á ngwáy**

(pr. réf.)

**kíné**

» vous ne pouvez pas vous sauver • **kíné sláhá á kine dá mbólə kine áaḃay**  
» Pourquoi restez-vous ici ? • **kíné njə kine ahna ahme** ? [1985 **kíné ndzə kine ahəna ahəme** ?]

**va** (“corps”), cf. **bazl-, bezle, bozla**

» Vous vous battez à propos d'une femme • **kíné bezlə va aagidé ngwáz**

(“vous êtes...”, énoncé non-verbal en mafa)

**kíné**, cf. **kíné, kine, kínó**

» Où êtes-vous ? • **kínó təma** ?  
» Est-ce que vous êtes ici ? • **kine ahnánó dé** ? [1985 **kine ahənánó dé** ?]

vous-mêmes

**aá riy kine** (litt. “avec vos mains”), cf. **ráy, riy, riy**

» Je ne vais pas encore moi-même, allez-y vous-mêmes • **í de aá riy gó diy áaḃay, wa do aá riy kine**

VOÛTE

voûte céleste

**tásl zígílé** [1985 **táslə zhígílé**] (litt. “os de ciel”), cf. **tásl**

voûte d'un toît

**vototoz**

## VOÛTÉ

**gwajaba'ba'a'a, gwajabaabaa'a** [1985 gwadzaba'–ba'a'a, gwadzabaabaa'a] (*courbé*)

» Il se tient voûté • **n njá gwajaba'ba'a'a** [1985 n ndzá gwadzaba'–ba'a'a]

**kwaliymbuhwmbuhwa'a** [1985 kwaliymbuhw–mbuhhwa'a]

en forme d'arc de cercle

**jágágáwa'a, jágágáwágáwa'a, jégégéwe'e, jégégéwégéwe'e** [1985 dzágágáwa'a, dzágágáw–gáwwa'a, jégégéwe'e, jégégéw–géwwé'e]

## VOYAGE

**mbúrókw** (*étranger*)

» Il part en voyage • **á də ná á mbúrókw**

**ńsewele** [1985 ńshewe] (*promenade*)

**sák** (*pied*)

» Je te donne de la viande pour ton voyage • **í vakə zlúwúđ aa sák ngaya** [1985 í vakə zlúwúđ aa sákə ngaya]

## VOYAGER

**sawal–, sewele, sawala** [1985 sawal–, shewe, sawala] (*se promener*)

## VOYANCE

**méslégéd** (*devin*)

## VRAC (EN -)

**aava** (*avec*)

» Il laisse la boule de mil en vrac et s'enfuit • **á jékádó mávór aava a n háy na** [1985 á jékádó mávór aava a n háy na]

## VRAI

**zúra'a, zúrzúra'a** [1985 zúra'a, zúr–zúr'a] (*franc*)

être un vrai

**mbá, mbáy** (*être beau*)

» Tu es un vrai menteur • **ká mba aa ndu ńngíló ma**

## VRAIMENT

**aavaava**

**gwokwen** (*à vrai dire*)

» Vous êtes vraiment comme vos pères • **kíné áró mán a bábəhiy kíné gwokwen**

**zúra'a, zúrzúra'a** [1985 zúra'a, zúr–zúr'a] (*franc*)

» Il veut savoir vraiment de quoi ils l'accusent • **á wáyí ńsúnó zúra' ágídémé ámán á ta píne mé**

**ágídégéd** (“à tête à tête”), cf. **ágídé**

» Elle est vraiment en esclavage, je t'assure • **ńtə belé ágídégíd cunókwa** [1985 ń tə belé ágídégíd tsunókwa]

**sén**, cf. **sén–, síné, súná** (*savoir*) [1985 sén–, shíné, súná]

» Vraiment, il faut voir le pays ! • **sén ńweró wúdam**

“je te le dis”, “je t'assure”

**cunókwá** [1985 tsunókwá]

VUE

**ḍáy, díy, diy** (*œil*)

*en vue de*

**ágíḍé**

VULPES PALLIDA

**maba**

VULVE

**kédár**

*grosse vulve*

**ńzómóndór**